VALKININKAI

TYRIMAI IR ŽVALGYMAI VALKININKUOSE

Linas KVIZIKEVIČIUS, Saulius SARCEVIČIUS

2005 m. rudenį LII MTS ekspedicija vykdė žvalgomuosius archeologinius tyrimus Valkininkų (Varėnos r.) miestelio centrinėje dalyje – Vilniaus gatvėje. Žvalgomųjų tyrimų tikslas buvo išsiaiškinti kultūrinio sluoksnio chronologiją, storį bei jo išlikimo laipsnį planuojamos lietaus kanalizacijos trasos statybos vietoje. Būsimos tranšėjos vietoje buvo ištirta 10 bendro 12 m^2 ploto šurfų, surasta 277 vienetai radinių. Vėliau atliekant žvalgymo darbus apie 120 m ilgio tranšėjos ruože surasta dar 14 radinių.

Žvalgomųjų tyrimų metu visuose šurfuose fiksuotas 5–7 horizontų iki 130 cm storio kultūrinis sluoksnis. Daugelyje šurfų pjūvių paviršiuose (skirtinguose šurfuose jis varijavo nuo H_{abs} 148,80 iki 148,85 m aukščio – praktiškai žvalgyta lygioje teritorijoje) fiksuoti XIX–XX a. laikotarpio paviršiniai kelio horizontai, aptiktos iki XX a. naudoto akmenų grindinio liekanos. Nustatyta, kad centrinėje miestelio dalyje virš įžemio susiformavęs nuo 30 iki 80 cm storio pirminis horizontas, datuojamas XVII a. II puse – XVIII a. Didžiausią radinių dalį sudaro buitinės keramikos šukės. Aptikta žiestų ąsočių, dubens, keptuvių, puodų, puodynių fragmentų. Surastas vienas stiklinio dirbinio fragmentas – stiklinaitės dugnelis; du metaliniai dirbiniai – peiliukas ir šaunamojo ginklo šratas. Buitinės keramikos dauguma priklauso XVII a. II pusei – XVIII a. I pusės laikotarpiui, tačiau aptikta ir pavienių puodų pakraštėlių fragmentų (šurfe 5), būdingų XV a. II pusei – XVI a. I pusei, o tai leidžia teigti, kad seniausi horizontai pradėjo formuotis tuo metu. Kultūrinius sluoksnius ir radinius taip pat padeda datuoti ir monetų radiniai. Šurfuose 2, 6, 8 aptiktos 3 monetos: LDK Jono Kazimiero 1664 m. šilingas, Lenkijos Aleksandro I 1816 m. 5 grašiai bei Lenkijos respublikos 1925 m. 5 grašiai. Metalo detektoriumi žvalgant Vilniaus gatvės sklypo 36 darže aptiktos dar dvi monetos – LDK Jono Kazimiero 1665 m. šilingas, kaldintas Vilniaus monetų kalykloje, ir XIX a. pabaigos – XX a. pradžios Rusijos 1 kapeika.

Atliekant žvalgymus tranšėjos kasimo metu buvo aptikti du to paties puodyninio koklio kryžine anga fragmentai. Tokie radiniai būdingesni XV a. – XVI a. pradžiai, tad neabejojama, kad kažkur netoli nuo tyrinėjamos vietos, jos netolimoje aplinkoje tuo metu jau buvo gyvenamasis pastatas. Tyrimai ir žvalgymai parodė, kad trasos vietoje užstatymo nebuvo, visą laiką nuo miestelio susiformavimo čia buvo tuščios erdvės – veikiausiai aikštė. Tačiau aptikti radiniai rodo, kad miestelyje susiformavęs kultūrinis sluoksnis turi istorinę vertę ir vertas nuodugnesnių archeologinių tyrimų bei pažinimo.

Žvalgymų metu bandyta lokalizuoti Valkininkų patrankų liejyklos vietą. Istoriografijoje teigiama, kad ji buvo dabartinio Puškarnės kaimo teritorijoje. Aplankius kaimą ir apklausus vietinius gyventojus sužinota, kad Spenglos upelio kairiajame krante, dabartinio kaimo centrinėje dalyje (į V nuo tilto per upelį) daržuose aptinkama daug gargažių. Išvaikščiojus ariamus laukelius buvo surinkta apie 50 kg metalo gargažių ir šlako gabalų

(surinkti pavyzdžiai laikinai saugomi LII MTS. Artimiausiu metu (gavus finansavimą) bus atlikti cheminiai tyrimai, o radiniai bus perduoti į LNM Viduramžių ir Naujųjų laikų archeologijos skyrių), tačiau jokių gamybos įrankių bei priemonių liekanų neaptikta. Didelė tikimybė, kad patrankų liejyklos pastatai buvo kažkur netoliese, tačiau rašytiniai šaltiniai tokios informacijos neteikia. Lietuvos archyve neseniai aptikta XIX a. medžiaga apie Valkininkų Puškarnios palivarką, duomenys kol kas nenagrinėti. Tačiau gamybos atliekų sklaidos lokalizavimas leidžia toliau tęsti paieškas.

SURVEYS AND INVESTIGATIONS IN VALKININKAI

In 2005 the LII MTS expedition performed an archaeological survey in the central part (in the Vilniaus Str.) of the town of Valkininkai (Varėna district). The survey aimed to establish chronology, thickness and level of preservation of the cultural layer in the path of the planned rainwater sewage route. In the path of the future trench 10 test pits covering 12 m^2 in total were excavated and a 120 m long trench section was surveyed. 291 archaeological finds were collected. Most of them were household pottery shards of the 2nd half of the 17th – the 1st half of the 18th century. Besides that, 5 coins dating from the 2nd half of the 17th to the 3rd decade of the 20th century were discovered. A 1.3 m thick cultural layer having 5 to 7 horizons was identified. It was established that the 30 to 80 cm thick primary cultural layer horizon formed right above the sterile soil discovered in the central part of the town dated to the 2nd half of the 17th – 18th century.

VILNIUS

TYRINĖJIMAI ALGIRDO G. 4 IR BERNARDINŲ G. 10

Ramunė BUTRIMAITĖ

Algirdo g. 4. 2005 m. vykdyti archeologiniai žvalgomieji tyrinėjimai bei žvalgymai pastato, esančio Algirdo g. 4, vidiniame kieme. Archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų metu buvo iškasti du 2,2x3 ir 2x2 m dydžio šurfai.

XVIII a. pabaigoje didelis žemės sklypas tarp dabartinių Algirdo ir Pylimo gatvių priklausė Konstancijai Pliaterytei-Hilzenienei. XIX a. pradžioje žemę valdė Liudvikas Pliateris. Iki XIX a. 7-ojo dešimtmečio ši valda dalimis buvo parduota daugeliui savininkų (žr. V. Jurkštas, Mindaugo g. 13. Kepės vila, vaikų lopšelis, *Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų sąvadas*, V., 1988, t. 1, p. 371). Sklypai buvo vadinamajame Naujamiestyje, kuriame gatvės tiestos pagal 1875 m. patvirtintą Vilniaus miesto plėtimo planą, nors dabartinė Algirdo gatvės trasa jau buvo nužymėta XIX a. vidurio miesto urbanistiniuose planuose, ir pakoreguota po Antrojo pasaulinio karo. Algirdo g. 4 esantis mūrinis vieno aukšto su pusrūsiu namas sklype buvo pastatytas 1904 m. Projekto autorius –